

Modül (Öneri) No	311
Öğrenme Alanı (Temel konu)	Tevhid
Modül (Alt konu)	Tevhidde İcmal ve Tafsil
Amaçlar	• Âmiyane tevhid ile hakiki tevhid arasındaki farkları; birinin yüzeysel bir kabulleniş, diğerinin sarsılmaz bir itikad olduğunu ayırt eder. • Hakiki tevhid sahibinin, her mahluk üzerindeki Sikke (mühür), Hâtem (damga) ve Turra (imza) kavramlarını okuyarak dalalet ve evhamdan kurtulduğunu kavrar. • Bir şeyden çok şeyleri icat etmenin (su örneği) ve çok şeyleri tek bir şeye çevirmenin (mide örneği) ancak her şeyi yaratan Sâni'ye mahsus bir mühür olduğunu anlar. • Kâinat kitabındaki her bir kelimenin (varlığın), kendi varlığından çok Sâni'yi (Sanatçıyı) ve O'nun isimlerini gösterdiğini idrak eder.
Süre	40 dk.
Seviye	Seviye-2
Yöntem ve Teknik-Etkinlik	• Görüş Geliştirme: Öğrencilerin; "Allah'a inandım demek yeterli midir?" gibi sorular üzerinden fikirlerini gerekçelendirdikleri ve arkadaşlarını dinleyerek bakış açılarını zenginleştirdikleri bir tekniktir. • Eleştiri Yazma: Âmiyane tevhidin risklerini (gaflet ve dalalete düşme korkusu) analiz ederek, hakiki tevhide davet eden özgün bir eleştiri metni kurgulama yöntemidir.
Materyal ve Teknoloji	
İşleniş/Öğrenme-öğretme süreci	Giriş: Güdüleme ve Hazırlık • "Bir tablonun altında ressamın imzasını görmek mi güven verir, yoksa sadece tablonun birine ait olduğunu duymak mı?" sorusuyla derse başlanır. • Tevhidin iki çeşidi olduğu; birinin fırtınalarda sarsılabileceği, diğerinin ise "lâyetezelzel" (sarsılmaz) olduğu vurgulanarak metne geçilir. Gelişme: Uygulama • Görüş Geliştirme Etkinliği: Tahtaya şu sorular yazılır: "İnancımızın amiyane mi yoksa hakiki mi olduğunu nasıl anlarız?", "Bir sineğin veya bal arısının

	üzerinde kâinatın fihristesini görmek neyi değiştirir?". Öğrenciler sırayla görüşlerini belirtirler. • Mühürleri Keşfetme (Temsiller): Metindeki "Su" ve "Mide" örnekleri incelenir. Suyun vücutta farklı uzuvlara dönüşmesi veya yenen muhtelif yemeklerin tek bir vücut olması, Allah'ın taklit edilemez bir sikkesi olarak işlenir. Sonuç: Özetleme • Kitab-ı kâinattaki her kelimenin (varlığın) bir kaside gibi Sâni'sini medh (övgü) için yazıldığı, akıl sahibi birinin bu "imzaları" okuyarak huzura ereceği belirtilerek konu toparlanır.
Ölçme ve Değerlendirme	Boşluk Doldurma ve Eleştiri Yazma: • Öğrenciler; "Âmiyane tevhid sahibi birine, hakiki tevhidin sağladığı 'huzurî melekeyi' ve 'mühür okuma' zevkini anlatan" özgün bir eleştiri mektubu yazarlar. • Ardından metindeki temel ifadeleri içeren boşluk doldurma etkinliği yapılır: ○ Tevhid iki çeşit olur: Birisi âmiyâne tevhiddir... İkincisi hakikî tevhiddir... ○ Her bir masnûun yüzünde öyle bir sikke vardır ki, ancak her şeyi halk eden Hâlîka mahsustur. ○ Meselâ, su, bir şey-i vahid (tek bir şey) iken pek çok uzuvlara menşe olur. ○ Kitab-ı kâinatta yazılan her bir kelime... münferiden ve müçtemian Sâniini gösterir, esmâsını izhar eder.
İlişkili Metinler	بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ¹ Tembih Arkadaş! Tevhid iki çeşit olur: Birisi, âmiyâne tevhiddir ki "Allah'ın şeriki yok ve bu kâinat Onun mülküdür." der. Bu kısım tevhid sahiplerinin fikirce gaflet ve dalâlete düşmeleri korkusu vardır. İkincisi, hakikî tevhiddir ki "Allah birdir, mülk Onundur, vücut Onundur, her şey Onundur" der. Lâyetezelzel bir itikada sahiptirler. Bu kısım tevhid sahipleri her şeyin üstünde Cenab-ı Hakkın sikkesini görür ve her şeyin cephesinde bulunan mührünü, damgasını okur. Ve bu sayede huzurî bir

¹ Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla.

tevhid melekesi mâliki olurlar ki, dalâlet ve evhamın taarruzundan kurtulurlar.
Kur'ân-ı Hakîm'den istifade ettiğimiz ikinci kısım tevhidin birkaç mertebelerini birkaç lem'a zımnında izah edeceğiz:

Birinci Lem'a

Bakınız: Her bir masnuun yüzünde öyle bir sikke vardır ki, ancak her şeyi halk eden Hâlık'a mahsustur. Ve her bir mahlûkun cephesinde öyle bir hâtem vurulmuştur ki, her şeyi yapan Sâni'den maada kimsede o hâtem bulunmaz. Ve kudretin neşrettiği mektuplarından her bir mektubun âhirinde, taklidi kâbil olamayan öyle bir turra vardır ki, ancak Sultan-ı Ezel ve Ebed'e hastır. O gibi sikkelerden yalnız hayat üzerinde parlayan sikke-i i'caza bakınız ki, hayatla bir şeyden pek çok şeyler husule gelir, icad edilir. Ve pek çok şeyler dahi bir şey-i vâhide emr-i Rabbânî ile inkılâb ederler. Meselâ, su bir şey-i vâhid iken, pek çok uzuvlara, cihazlara Allah'ın izniyle menşe olur; icad edilirler. Ve mideye giren pek çok muhtelif yemekler ve meyvelerden Hâlık-ı Teâlâ tek bir cismi icad eder, tek bir cisim husule getirir. İşte kalp, akıl, şuur sahibi olan bir adam, bu ciheti düşünürse anlar ki, bir şeyden çok şeyleri icad edip çıkartmak ve çok şeyleri bir şeye tahvil etmek, ancak her şeyi halk eden ve her şeyi yapan Sânia mahsus bir sikkedir.

İkinci Lem'a

Sayısız hâtemlerden canlı mahlûkata vaz' edilen hayat hâtemine bakınız.

Evet, canlı bir mahlûk, camiiyeti itibarıyla, kâinata küçük bir misaldir, şecere-i âleme güzel ve tatlı bir meyvedir, kevn ve vücuda bir nüvedir ki, Cenab-ı Hak o nüvede pek çok âlemlerin örneklerini derc etmiştir. Sanki o zîhayat gayet hakîmâne muayyen nizamlarla bütün vücudlardan sağılmış bir katre veya bir noktadır. Bu itibarla, bir zîhayatı halk etmek, bütün kâinatı yed-i tasarrufuna alan Cenab-ı Hak'tan maada hiçbir şeye isnad edilemez.

Evet, akıllı bozulmayan bir şahıs, teemmülü neticesinde anlar ki, meselâ bal arısını pek çok şeylere fihriste yapan ve kitab-ı kâinatın ekser mesâilini insanın mahiyetinde yazan ve incir nüvesinde incir ağacının programını derc eden ve insanın kalbini binlerce âlemlere örnek ve pencere yapan ve beşerin kuvve-i hafızasında tarih-i hayatını taallûkatıyla beraber yazan, ancak ve ancak her şeyi yaratan Hâlık olabilir. Ve böyle bir tasarruf, yalnız ve yalnız Rabbü'l-Âlemîn'e mahsus bir hâtemdir.

Üçüncü Lem'a

Cenab-ı Hakkın canlı mahlûkata bastığı hayat hâteminin gayr-i mütenâhî nakış ve keyfiyetlerinden bir numuneyi göstereceğiz. Şöyle ki:

Nasıl ki suyun katrelerinden, şişenin parçalarından tut, seyyar yıldızlara kadar şeffaf veya şeffaf gibi her şeyde şemsin cilvelerinden şemse mahsus bir turra, bir cilve bulunur.

Kezalik, Şems-i Ezeli'nin de bütün canlı mahlûkatta "ihya ve nefh-i hayat" cihetiyle bir tecellî-i ehadiyeti vardır ki, bütün esbab iktidar ve ihtiyâr sahibi oldukları farz edilse dahi, o sikkenin ne mislini ve ne taklidini, ne münferiden ve ne müçtemian yapmaktan âcizdirler. Buna binaen, şeffaf şeylerde görünen o timsaller şemsin timsali olup, şemsten o şeffaf şeylere in'ikâs etmiş olduklarına hükmedilmediği takdirde, o sayısız katrelerde ve zerrelerde, her birisinde hakikî bir şemsin maddesiyle mevcut bulunduğuna hükmetmek lâzım gelir.

Kezalik, Şems-i Ezeli'nin şualar menzilesinde olan tecellî-i esmasının nokta-i merkeziyesi olan hayat, Şems-i Ezeli'ye isnad edilmediği takdirde, bir sineğe, bir çiçeğe varıncaya kadar her bir zîhayatta nihayetsiz bir kudret, muhit bir ilim, mutlak bir irade gibi, Vâcibü'l-Vücud'dan maada hiçbir şeyde vücudu mümkün olmayan sair sıfatların mevcut olmasına cahilâne, ahmakane, gülünç bir bâtil hüküm lâzım gelir. Ve aynı zamanda, şu bâtil hükümle, her bir zerreye ve her bir sebebe bir ulûhiyet-i mutlakayı isnad etmekle sayısız şerikleri ispat etmek mecburiyeti hâsıl olur.

Maahâzâ, tohum olacak bir habbe veya bir çekirdekteki garip, acib, muntazam vaziyete bakınız ki, o habbe, tohumu olacak cismin bütün eczasıyla münasebettar olduğu gibi, nev'iyle, yani ebna-i cinsiyle de ve bütün mevcudatla da münasebetleri vardır. Ve onlara karşı o münasebetleri nisbetinde vazifeleri vardır. Eğer o tohumcuk habbenin Kadîr-i Mutlak'tan nisbeti kesilip kendi nefesine isnad edilirse, yani kendi kendine olmuştur denilirse, her bir tohumda, her şeyi görecektir bir gözün ve her şeye muhit bir ilmin bulunmasını itikad etmek lâzım gelir. Bu ise sâbık temsilde her bir şeffaf zerrede hakikî bir şemsin vücudunu iddia etmek gibi, gülünç bir hamakattir.

Dördüncü Lem'a

Bir kitap el yazısıyla yazılırsa, yalnız bir adama ve bir kaleme ihtiyaç vardır. Fakat matbaada basılırsa, kalem işini gören pek çok demir kalemler lâzımdır. Ve o demir harfleri yapmak için ustalar ve âlât ve edevat ve mürettepler gibi, çok şeylere ihtiyaç olur.

Kezalik, şu kitab-ı kâinatta yazılı satırlar, kelimeler ve harflerin bir Vâhid-i Ehad'in kalem-i kudretiyle yazılmış olduğu cihete hükmeden adam, pek rahat ve kolay ve makul bir yola sülûk etmiş olur. Fakat o yazıları, o harfleri tabiata ve esbaba isnad eden herifler, imtina ve muhalin en suubetli ve

çıkılmaz bir yoluna zehab etmiş olurlar. Çünkü bu yola zehab edenler için, tek bir zihayatin tab ve bastırılması için ekser kâinatın tab'ına lâzım olan teşhizat lâzımdır. Bu ise vehmin kabul edemediği bir hurafedir.

Ve keza, toprağın, suyun, havanın her bir cüz'ünde, nebatat adedince manevî gizli matbaalar lâzımdır ki, mahiyetleri ve cihazları mütehalif sayısız meyve ve çiçeklerin teşkilâtını yapabilsinler. Veyahut o nebatatı o kadar ziynet ve intizamlarıyla beraber yeşillendirmek için, o üç unsurun her bir cüz'ünde bütün ağaçların, meyvelerin ve çiçeklerin hassalarını, cihazlarını ve mizanlarını bilip yapabilecek bir kudret, bir ilim lâzımdır. Çünkü bu üç unsurun her bir cüz'ü, her bir nebatın teşkiline medar ve menşe olabilir. Evet, bir saksıdaki toprak, cihazları ve şekilleri ve sair sıfatları muhalif olan herhangi bir nebatın tohumunu yeşillendirmeye kabiliyeti vardır. Binaenaleyh, ikinci yola zehab edenlerce, o küçük saksı içerisinde sayısız gizli makine ve fabrikaların vücudu lâzım gelir ki, hurafeciler dahi bundan utanıyorlar.

Beşinci Lem'a

Bir kitapta yazılı bir harf, yalnız bir cihetle kendisini gösterir ve kendisine delâlet eder. Fakat o harf, kâtibine çok cihetlerle delâlet eder ve nakkaşını tarif eder.

Kezalik, kitab-ı kâinatta mücessem olarak yazılan her bir kelime, kendi miktarınca kendini gösterirse de, pek çok cihetlerden münferiden ve müçtemian Sâniini gösterir, esmasını izhar eder. Ve kendi evsafıyla, eşkâliyle, nakışlarıyla âdetâ Sâniini medih için yazılmış bir kasidedir. Buna binaen, meşhur Hebenneka gibi ahmaklaşan bir adam dahi Sâni-i Zülcelâl'in inkârına gitmemek gerektir.

Aynı konu RN.'da 22. Söz, İkinci Makamı'nda da anlatılır.

(Mesnevi-i Nuriye, s. 22-23-24-25-26, Yeni Asya Neşriyat, Kasım-2024)

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ²
وَأَخِرُ دَعْوِهِمْ أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ³

² Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Sen herşeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın (Bakara Suresi: 32.)

³ Duaları şu sözlerle sona erer: "Ezelden ebede kadar her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet, Âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur" (Yunus Suresi: 10.)